

Hämeen liiton lausunto Riihimäen kaupungille kuntalaisaloitteesta koskien Riihimäen siirtymistä Kanta-Hämeestä Uudenmaan maakuntaan

Maakuntahallitus 18.6.2018

Yleistä

Riihimäki kuuluu Hämeen historialliseen maakuntaan. Koko itsenäisyyden ajan Riihimäki on kuulunut Hämeenlinnan ja Forssan seutujen kanssa samaan hallinnolliseen alueeseen, esimerkiksi aikoinaan Hämeen lääniin. Riihimäki on ollut Hämeen liiton ja sen edeltäjäorganisaatioiden Kanta-Hämeen seutusuunnitteluyhdistys ry:n ja Kanta-Hämeen seutukaavaliiton jäsen vuodesta 1956 alkaen.

Maakuntajaosta säädetään tällä hetkellä maakuntajakolaissa. Sote- ja maakuntauudistukseen liittyvä lainsäädäntö on parhaillaan eduskuntakäsittelyssä. Uusia maakuntia perustettaessa maakuntajaosta tullaan säätämään uudistuksen voimaanpanolaisissa.

Jäsenmaksut ja vaikuttaminen

Riihimäki on Kanta-Hämeen toiseksi suurin kunta, joten sillä on jo lähtökohtaisesti painava ääni Kanta-Hämeen päätöksenteossa. Riihimäen kaupungilla on Hämeen maakuntavaltuustossa yhteensä 10 edustajaa, joiden osuus koko valtuustosta ja valtuuston äänimäärästä on 18,5 %. Kuntalaisaloitteen viittaus siihen, että maakuntaliiton tai sairaanhoitopiirin jäsenyys vaikeuttaisi Riihimäen normaalia ja luontevaa toimintaa on tilastotautustaa vasten tarkasteltuna erikoinen. Kanta-Hämeen maakunnassa tehdyt päätökset ovat olleet vahvasti myös Riihimäen päätöksiä.

Riihimäen kokoisella Vihdillä on Uudenmaan maakuntavaltuustossa kaksi edustajaa, joiden osuus valtuuston äänimäärästä on 3,3 %. Maksuosuuksin laskettaessa Riihimäen äänivallan hinta (kunnan vuosittainen jäsenmaksuosuus kuntayhtymästä suhteutettuna kunnan osuuteen maakuntavaltuuston äänivallasta) Hämeen liitossa on 39.303 euroa/valtuutettu vuonna 2017. Verrokkikuntana toimivan Vihdin äänivallan hinta Uudenmaan liitossa on vastaavasti 71.304 euroa/valtuutettu.

Jäsenmaksut pakollisissakin kuntayhtymissä ovat lähtökohtaisesti aina kuntien itsensä päättämiä. Hämeen liiton ja Uudenmaan liiton jäsenkuntien perussopimuksella päättämät tehtävät ovat tehtäviä, jotka maakuntien liitoille on lähinnä lainsäädännöllä määrätty. Poikkeuksena Uudenmaan liittoon Hämeen liiton jäsenkunnat ovat myös halunneet ylläpitää Hämeen kesäyliopistoa. Hämeen kesäyliopisto on maakunnan oma yliopistotasoinen avoimen korkeakoulutuksen ja vapaan sivistystyön toimija. Riihimäen kaupungin maksuosuudesta 32 778 euroa kohdistuikin Hämeen kesäyliopiston toimintaan.

Uudenmaan liiton perussopimuksen mukaan maakuntahallitukseen valitaan kuusi jäsentä jäsenkunnasta, jonka väkiluku on yli 600 000 henkeä, viisi jäsentä jäsenkunnasta, jonka väkiluku on yli 500 000 henkeä, neljä jäsentä jäsenkunnasta, jonka väki-

luku on yli 400 000, kolme jäsentä jäsenkunnasta, jonka väkiluku on yli 300 000, kaksi jäsentä jäsenkunnasta, jonka väkiluku on yli 200 000 ja yksi jäsen jäsenkunnasta, jonka väkiluku on yli 100 000.

Niistä jäsenkunnista, joiden väkiluku on alle 100 000 henkeä, valitaan Uudenmaan maakuntahallitukseen yhteensä viisi jäsentä, kuitenkin siten ettei samasta kunnasta voi olla kahta jäsentä. Uudellamaalla alle 100 000 asukkaan kuntia, joista maakuntahallitukseen siis valitaan yhteensä viisi jäsentä, on vuoden 2017 tilinpäätöstietojen perusteella yhteensä 23 kpl. Näistä Vihdin kunta on yhdeksänneksi suurin. Alle 100 000 asukkaan kunnalla ei siis välttämättä ole lainkaan hallituspaikkaa Uudenmaan maakuntahallituksessa.

Riihimäen kaupungilla on Hämeen liiton perussopimuksen mukaisesti maakuntahallituksessa pysyvästi kaksi edustajaa, ja kummallakin varajäsen. Riihimäen osuus maakuntahallituksen äänivallasta on näin ollen 18 %.

Edunvalvonta

Hämeen liitto ja Riihimäen kaupunki ovat tehneet pitkäjänteistä edunvalvontayhteistyötä esimerkiksi saavutettavuuteen ja liikenneväyliin liittyen. Eräs viime vuosien näkyvä ilmentymä tästä on Arolammin moottoritie liittymän onnistunut edistäminen ja toteuttaminen kaupungin ja maakuntaliiton tiiviinä yhteistyönä. Mainittu kohde ei olisi toteutunut ilman maakuntaliiton asiantuntijahenkilöstön pitkäaikaista ja laajaa panostusta sekä liiton johdon henkilökohtaista paneutumista ja ajankäyttöä. Riihimäen laskennallinen osuus Hämeen liiton henkilöstöstä on 4,7 työntekijää. Verrokkikuntana toimivan Vihdin osuus Uudenmaan liiton henkilöstöstä on 1,6 työntekijää.

Kehityshankkeiden rahoitusmahdollisuudet ovat Kanta-Hämeessä Uttamaata paremmat. Kuluvalla EU-ohjelmakaudella Euroopan aluekehitysrahaston varoja on käytettävissä Kanta-Hämeessä 6 euroa/asukas/vuosi ja Uudellamaalla 2 euroa/asukas/vuosi.

Erikoissairaanhoito

Erikoissairaanhoidon osalta Hämeen liitto yhtyy Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin lausuntoon. Hämeen liitto korostaa erityisesti sairaanhoitopiiriin lausunnon seuraavia osia:

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin kustannuskehitys on ollut hyvää viime vuosina. Asukaskohtaisten kustannusten ero Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin verrattuna selittyy pääosin Hyvinkään sairaanhoitoalueen ja Riihimäen erilaisella väestörakenteella. Riihimäen väestön erikoissairaanhoidon palvelujen arvioitu tarve on yli 10 % korkeampi kuin Hyvinkään alueen. Viimeisessä THL:n hoidon saatavuuden vertailussa Kanta-Häme on menestynyt hyvin. Tältä pohjalta on mahdollista tarjota asukkaille sujuvat ja saavutettavat palvelut, joita asiakkaat arvostavat.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin palvelujen parempi saatavuus on johtanut myös siihen, että riihimäkeläisille tuotetaan tällä hetkellä tarpeeseen nähden enemmän palveluja kuin Hyvinkään alueen asukkaille. Hyvinkään sairaanhoitoalueen palvelujen tuotavuusluvut ovat käytännössä samantasoisia Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin kanssa. Kustannussäästöjä HUS:iin siirryttäessä voisi näin ollen syntyä vain, jos riihimäkeläisten palvelutasoa laskettaisiin merkittävästi.

Lisäksi Hämeen liitto toteaa erikoissairaanhoidon osalta seuraavaa:

Erikoissairaanhoido on merkittävä maakunnan ja seudun elinvoimatekijä sekä työpaikkojen että muiden kumulatiivisten vaikutustensa vuoksi. Sekä Kanta-Hämeen keskussairaalassa, Riihimäen sairaalassa että Hyvinkään sairaalassa työskentelee satoja henkilöitä, jotka asuvat Riihimäellä, käyttävät Riihimäen yksityisiä ja julkisia palveluita ja myös maksavat kunnallisveronsa Riihimäen kaupungille. Riihimäen tilanne kahden lähemmäs sijaitsevan keskisuuren sairaalan (Hämeenlinna ja Hyvinkää) välissä onkin suomalaisittain poikkeuksellisen hyvä paitsi palveluiden saatavuuden, myös sairaaloiden tuottamien aluetalousvaikutusten osalta. Nykyinen maakuntajako ja sairaanhoitopiirijako mahdollistavat Riihimäellä myös oman sairaalan säilymisen.

Mahdollisimman laajojen elinvoimavaikutusten säilyttämiseksi Riihimäen kannattaisi strategisessa mielessä toimia siten, että kaikki edellä mainitut erikoissairaanhoidon palveluyksiköt säilyisivät ja parhaassa tapauksessa vahvistuisivat. Mikäli palveluvalikko vähenisi ja työpaikkoja jostakin yksiköstä poistuisi ja siirtyisi Helsinkiin tai Tampereelle, pienenisivät Riihimäen alueelle säteilevät myönteiset elinvoimavaikutukset merkittävästi.

Voimassa oleva lainsäädäntö antaa riihimäkeläiselle asiakkaalle mahdollisuuden hyvin laajaan valinnan vapauteen kiireettömässä erikoissairaanhoidossa jo tälläkin hetkellä. Näin ollen sairaanhoitopiirin teoreettinen vaihtaminen toisikin muutoksen lähinnä kiireellisen hoidon hoitoketjuihin. Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri esittää lausunnossaan ajatuksen suoriteperusteiseen laskutukseen perustuvasta toimintamallista, jossa palveluita voitaisiin ostaa Riihimäelle myös Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiristä nykyisestä sopimusmallista poikkeavalla tavalla. Hämeen liitto suosittaa Riihimäen kaupungille tämän esityksen tarkempaa tutkimista.

Maakunta- ja sote-uudistus

Maakunta- ja sote-uudistusta valmistellaan Kanta-Hämeessä maakunnan yhteisen Oma Häme -otsikon alla. Muutosvisiona on ”Maakunta olemme me”. Visio kuvaa kolmenapaisen maakunnan avointa, tasapuolista ja alueellisesti osallistavaa valmistelua.

Riihimäen edustajat ovat toimineet aktiivisesti valmistelun toimielimissä ja Riihimäeltä tulevat myös monet valmistelun avainhenkilöt. Riihimäellä on vahva rooli Kanta-Hämeen tulevan maakunnan perustamisessa, päätöksenteossa ja tulevassa toiminnassa.

Maakunta- ja sote-uudistuksessa muodostetaan maahan 18 itsehallinnollista maakuntaa. Uudenmaan maakunta on väkiluvultaan maan ylivoimaisesti suurin - kooltaan lähes kymmenkertainen Kanta-Hämeeseen verrattuna. Reformin valmistelussa on jo käynyt selville, että toimeenpanossa Uudenmaan tilanne vaatii suuren kokonsa vuoksi omat erityiset valmisteluaikeat: suuressa maakunnassa tarvitaan uudistuksen toimeenpanoon merkittävästi muita pitempi aika. Uudessa palvelujen rahoituksen-, järjestämisen ja toteuttamisen mallissa sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteiden vieminen käytäntöön edellyttää kuitenkin kykyä nopeaan ja ketterään toimeenpanoon. Reformin tavoitteiden saavuttaminen on keskisuurissa maakunnissa helpommin toteutettavissa.

Sosiaali- ja terveydenhuolto muodostaa valtaosan uuden maakunnan kustannuksista. Kanta-Hämeen maakunnan eri seuduilla sosiaali- ja terveydenhuolto toteutetaan maan keskiarvoa alemmin kustannuksin. Osana Kanta-Hämeen maakuntaa Riihimäellä ja Riihimäen seudulla on parhaat mahdollisuudet saavuttaa ne palvelujen tehokkuuden, laadun ja vaikuttavuuden tavoitteet, joita reformi edellyttää.

Tulevassa rakenteessa asukkaiden vapaalla valinnalla on merkittävä rooli. Vapaan valinnan palvelut on nivellettävä saumattomasti maakunnan tuottamiin ja hankkimiin palveluihin. Kansalaisten vapaan valinnan mahdollisuus antaa kansalaisille ja kuntalaisille mahdollisuuden hakeutua palveluihin omien valintojensa pohjalta riippumatta siitä, mihin maakuntaan kunta kuuluu. Suoran valinnan palvelujen sote-keskukset, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti ovat välineitä, jotka luovat valinnan mahdollisuuksia kansalaisten asiointisuunnissa.

Erikoissairaanhoidon valinnan mahdollisuus puolestaan mahdollistaa kiireettömän leikkaushoidon valinnan julkisten sairaaloiden välillä. Näin ollen Riihimäen kuuluminen Kanta-Hämeen kokonaisuuteen ei jatkossakaan rajoita kansalaisten asiointia. Kuuluminen Kanta-Hämeeseen antaa sen sijaan Riihimäen kaupungille mahdollisuuden maakunnan palvelujen kehittämiseen lähipalveluina Riihimäellä. Kanta-Hämeen maakunta- ja sote-valmistelussa on sitouduttu lähipalvelujen kehittämiseen ja reformin edellyttämien muutosten tehokkaaseen toimeenpanoon.

Maakunta- ja sote-uudistus on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2020 alusta. Uudistuksen etenemisaikataulu täsmentyy alkusyksystä. Vuonna 2016 maakuntalaista lausuntoa antaessaan Riihimäen kaupunki päätti valtuustotasoisella päätöksellä ja ylivoimaisella enemmistöllä, että kaupunki haluaa kuulua Kanta-Hämeen maakuntaan.

Uudistuksen meneillään olevassa vaiheessa ei olisi tarkoituksenmukaista eikä käytännössä edes mahdollista aloittaa valmistelua maakuntaliiton ja sairaanhoitopiirin vaihdoksesta minkään kunnan osalta.

Lopuksi

Kuntalaisaloitteessa kehoitetaan Riihimäen kaupunkia ”pikaisesti kehittämään kaupungin hyvinvoinnin, toimeentulon ja työllisyyden kehittymismahdollisuuksia.” Edelleen aloitteessa väitetään nykyisen maakuntajaon ja sairaanhoitopiiriäön ”estävän kuntien välisen luontevan yhteistyön.”

Hämeen liitto toteaa, että ensin mainittua on täysimääräisesti mahdollista toteuttaa nykyisessä maakuntajaossa. Viimeksi mainitulle väitteelle on sen sijaan vaikeaa löytää todellisuuspohjaa. Yritysten liiketoiminta tai kuluttajien käyttäytyminen ei tunne maakuntarajoja. Myös maakuntarajat ylittävä kuntayhteistyö on sekä mahdollista että erittäin toivottavaa. Etelä-Suomen kaikki kunnat ja maakunnat suuntautuvat nykyään tavalla tai toisella kohti metropolialuetta. Riihimäki ei tee tässä suhteessa poikkeusta Kanta-Hämeen muihin kuntiin nähden.

Myös Pirkanmaa suuntautuu kohti metropolialuetta, omien strategisten valintojensa mukaisesti. Suuntautumiskysymystä tärkeämpi strateginen pohdinta koskeekin nykyään kumppanuuksia. Aluekehittämisen ja alueen oman elinvoiman vahvistamisen kannalta oleellinen kysymys liittyy siihen kenen kanssa suuntaudutaan.

Erikoissairaanhoidon osalta kumppanuus Tampereen yliopistollisen sairaalan ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa tarjoaa Kanta-Hämeelle jopa kokoaan vahvemman position osana vahvistuvaa yliopistollista sote-yhteistoiminta-aluetta. Tampereen yliopistollinen sairaala ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ovat jo tähän mennessä käytännön toimin osoittaneet, että pirkanmaalaiseen strategiseen kumppanuusajatteluun kuuluu pienempiä kumppaneita kunnioittava ja aluetta tasapuolisesti kehittävä toimintatapa. Kanta-Häme ja erityisesti Riihimäen seutu ovat Pirkanmaan sote yhteistoiminta-alueen eteläistä eturintamaa. Tällaisessa asetelmassa Riihimäen seudulla on lähtökohtaisesti vain voitettavaa.